

Музиката е явление, което действа на надрасово, наднационално, надрелигиозно, надкултурно, надезиково и надполитическо ниво.

Едва ли има хора, които не слушат музика. Всеки свободен миг на съвременния човек като че ли е придружен от нея. В общ план тя се възприема като изкуство, което изразява идеи и чувства чрез хармонично съчетани звукове. Музиката е физическо, социално и психологическо явление. Ако погледнем мащабно над това изкуство, ще видим, че то винаги е било неотменна част от битата и живота на всички народи по света без значение на факторът изолация, на който са били подложени във времето.

Влиянието на музиката е било известно още от хилядолетия и тя е била използвана от култови служители и шамани за предизвикване на транс, както у тях самите, така и у околните. Тя е служела за постигане на определени цели като създаване на готовност за бой и сражение, контактуване с “отвъдното”, лечебно въздействие и други.

Нека се опитаме да обясним това явление чрез съвременни научни методи. За тази цел ще използваме материали от статия на журналистката Християна Тодорова, която детайлно и многостранно е разгледала въпроса за влиянието на музиката върху човешката психика. Физическите, добре познати проявления на музиката върху човека са настръхвания по гърба, учестено сърцебиене и други. Професорът по психология Емануил Биган смята, че чувството на еуфория, предизвикано от музиката в дискотеките, се заражда в същите дялове на главния мозък, които се активират при полов контакт или прием на кокаин - т.е. в онази част от мозъка, която отговаря за най-първичните и непреодолими инстинкти. Човекът е хармонична система. Всеки орган, всяка клетка в организма работи в свой собствен ритъм и е чувствителна към определени честоти. Специалистите от научно-изследователския център на Джо Вейдър откриват, че преобладаващият ритъм в съвременната музика, съвпадащ по честота с ритъма на тъпаните в шаманските ритуали, може да доведе до повишаване на нивата на хормоните адреналин и тестостерон в кръвта. Адреналинът е хормонът, който подготвя човешкия организъм за борба, повишавайки кръвното налягане и притока на кислород към мускулите и органите. Тъй като активира всички ресурси на организма, ефектите от въздействието на адреналина са краткотрайни и се проявяват само при непосредствено възприемане на музиката. Повишените нива на тестостерон, обаче, влияят върху емоционалното състояние в дългосрочен план. Освен че регулира развитието на мъжките полови признаци, тестостеронът влияе върху поведението, като усилва сексуалното влечение, понижава прага на възбудимост и повишава агресивността. Това е доказано и чрез наблюдения върху атлети, приемащи изкуствени аналози на тестостерон, за да подобрят своите постижения - оказва се, че и при

мъжете и при жените агресивното поведение зачестява, те стават лесно обидчиви, избухливи и склонни към насилие.

И ако музиката повишава агресивността, то пак музиката е способна да я понижи. Според руските учени Галина Князева (психотерапевт, кандидат на медицинските науки) и Андрей Бандура (композитор, кандидат на изкуствознанието) класическата музика като цяло действа много положително на лица с изявен холеричен или сангвиничен темперамент. Доказан и неоспорим факт е, че хармоничните ритмични въздействия спомагат за възстановяването на баланса в организма, нормализират дишането и честотата на сърдечните съкращения.

Нека се спрем, обаче върху влиянието на музиката върху психиката. Научно доказано е, че музиката притежава способността да пресъздава в многообразни нюанси сложните човешки чувства, мисли и преживявания, което ѝ позволява с голяма сила да въздейства преди всичко върху емоционалната, а оттам и върху интелектуалната и волевата сфера на личността. От прастари времена музиката се използва за предизвикване на екстаз и ентузиазъм, при изразяването на различни чувства, както и за подпомагане на общуването. А учените доказват и по експериментален път, че музиката може да събуди чувства като радост, тъга, любов, копнеж.

„Музиката е езикът на емоциите.“ - казва Имануел Кант. Музиката разплаква, успокоява, възбужда, вдъхновява. Според Карл Юнг емоциите представляват връзката между материята и психиката - те са вратата, която отваря сетивата ни към несъзнаваното. Музиката е ключът към тази врата. Избирайки музиката, която слушаме, ние избираме информацията, която вкарваме в собственото си подсъзнание. А подсъзнанието, според канадският автор Джон Кехоу, възприема онова, което му се предава чрез чувствата и емоциите, независимо дали мислите на човека са с положителен или отрицателен нюанс. То не преценява нещата, както го прави съзнанието, за него не съществуват категориите добро и зло - тях ги определяме ние на съзнателно ниво. В подсъзнанието се запечатва абсолютно всичко, което ни се случва. Именно поради тази причина музиката, която слушаме, може да предизвика агресивно поведение, депресия, стрес или дори склонност към самоубийство. Но в крайна сметка, не бива да забравяме едно - ние сме тези, които правим избора.

Наш собствен избор е, как ще „манипулираме“ сами своето подсъзнание. Лично за мен, дори и да не можем да си обясним много от нещата, които стават с нашата психика, ние можем да я „ръководим“ и изследваме, наблюдавайки ефекта на различните явления, с които я „третираме“. За да сме изградили, обаче, това самосъзнание в себе си, е необходимо да сме емоционално зрели. В този смисъл, представете си, как неподходящо „музикално манипулиране“ може да влияе върху психиката на едно дете – емоционално незряла личност! Не е случаен фактът, че именно подрастващите са

най-лесната плячка на манипулаторите. Държа да отбележа, че не заклеявам нито музиката, нито манипулацията като нещо вредно или полезно. Самата аз не си представям живота си без музика. Относно мнението ми за манипулацията върху други хора, смешно ще е аз или някой друг да я отрече, след като всеки съзнателно или несъзнателно прибегва до нея. Фрази като „Бъди послушен и Дядо Коледа ще ти донесе подарък” или „Обадете се и може да спечелите чисто нов телефон!” са добре познати и изпитани формули за манипулиране. Забележете, че никой не казва пряко истинската причина на своите призиви, а именно - „Бъди послушен, защото искам моето дете да бъде добро!”, нито пък „Обадете се, защото колкото повече обаждания имаме, толкова повече пари ще спечели предаването ни!”.

Плашеща е обаче идеята някой чрез напълно осъзната, системна и целенасочена манипулация да управлява нашето мислене и поведение. Нека се спрем върху явлението "подсъзнателна реклама". Всъщност, това беше един от конкретните поводи, които ме накараха да се замисля над темата за музиката като средство за манипулация. Замислих се над фактът, че, когато гледам и слушам реклами, такива, придружени с музика, ми влияят много повече, отколкото такива без. Тогава го обсъдих с приятели и открих, че с тях е същото. Разглеждайки изследвания и анализи на учени, психолози, социолози и журналисти, открих, че изводът, до който съм стигнала, е отдавна достигнат и научно обяснен. Ето малко от това, което открих: Аудиокасети и дискове с музика, която предава подсъзнателни послания, вече се използват в супермаркети и магазини. Те дори се рекламират и продават като записи с такива послания. Ето и един цитат на професионалния американски хипнотизатор Дик Сътпен. "...Най-старата звукова подсъзнателна техника е глас, който следва височината на музикалните звуци. Така, подсъзнателното послание не може да се засече, освен с параметричен изравнител. Тази техника обаче е патентована и, когато пожелаях да разработя собствена поредица подсъзнателни записи, собственикът на патента ми отказа да го ползвам. Адвокатът ми успя да намери няколко копия от тези касети, които раздадох на талантиви звукови инженери от Холивуд и ги помолих да създадат нова техника. Те успяха психо-акустично да модифицират и синтезират посланията така, че да изглеждат като част от музиката. Открихме, че с тази техника няма начин да се намалят различните честоти, за да се забележат подсъзнателните послания. С други думи, макар посланията да се възприемат на подсъзнателно ниво, няма начин те да се проследят дори с най-фина техника. Щом ние успяхме да създадем тази техника толкова лесно, мога само да си представям колко е напреднала технологията, при неограниченото правителствено и корпоративно рекламно финансиране. Тръпки ме побиват като си помисля за пропагандата и комерсиалната манипулация, на която сме изложени ежедневно." Според Крис Маклийн при подобни състояния, много от слушателите изпадат в полухипноза. При това, посланията, които често са многократно повтаряни музикални фрази - хитове (hit - удар), лесно влизат направо в подсъзнанието и от там действат, подтиквайки индивида към определен вид поведение и постъпки. Постоянното слушане на едни и същи ритми и изрази настройва човека на определена емоционална и умствена вълна, като това може да наруши дори ендокринното равновесие в организма. Освен това се създава, както и при митингите, общо

доминиращо психо-поле на тълпата, в което индивидуалността изчезва. Както заключава журналистът Иван Танев Иванов, така цялата тази човешка маса може много лесно да се манипулира и съзнанието ѝ да бъде насочено в определена посока. Пак според неговата статия освен явно въздействие върху слушателите, се извършва и тайна обработка на съзнанието чрез т. нар. “замаскирано обратно звучене”. При него съобщенията се записват в обратна последователност или пък като нищо незначещи думи, които обаче имат смисъл прочетени в огледален вид. Те стават възможни за осъзнато долавяне само когато музикалният запис се проиграва отзад напред. Но изследванията показват, че подсъзнанието може да улови фраза произнесена по този начин, а после да я разшифрова като съобщение. Друга форма са т.н. подпрагови внушения. Те се записват на по-висока честота, и затова не могат да бъдат съзнателно възприети, но действат на подсъзнанието. Посланията понякога са наистина потресаващи.

На няколко пъти досега косвено се докосвахме до другия конкретен повод, накарал ме да се замисля над музиката като средство за манипулиране на масите. От години наблюдавам как музикалните стилове са раждали преди мен и раждат и днес нови култури – субкултури и дори контракултури, имащи силите и механизмите да преминат всички естествено и изкуствено създадени човешки бариери – расови, етнически, национални различия, езикови признаци, идеологически, религиозни и политически убеждения и пр. Представете си колко силна власт трябва да има едно явление, за да има способността да *обедини* хора с до болка крайни различия, които от незапомнени времена са ставали причина за омраза, войни и кръвопролития, и в същото време да е достатъчно мощно да *раздели* и накара хора с абсолютно еднакви признаци да се ненавиждат. Показателни примери тук са метъл, пънк, готик, техно и много други култури. За някои представители на тези суб- и контракултури музиката е не буквално начин на живот, определящ визията, приятелите и възгледите им. Полезна или вредна, осъзната или неосъзната – това е манипулация.

Някъде бях прочела заглавието – „Изкуството като начин да избягаш от реалността”. Може би точно това е изкуството – начин да избягаш от реалността; начин да погледнеш отвъд собственото си ежедневие; начин да бъдеш създател, не просто част от създаденото. Нека завършим с думите от неизвестна песен, чиито текст ми се стори показателен на идеята за музиката като най-мощното средство за манипулиране на масите: